

TEMA 3 : MÈTODES D'INVESTIGACIÓ

Introducció als Mètodes d'Investigació en Criminologia –

- El tema pretén oferir informació i anàlisi general dels aspectes per comprendre les diferències fonamentals entre els mètodes quantitativs i qualitativs, així com les seves possibles aplicacions en l'àmbit de la criminologia.
- La importància d'incorporar l'Aprenentatge significatiu: vincular coneixements a experiències.
- Aprendre a vincular la teoria amb la pràctica criminal
- Conèixer les diferents tècniques de producció i anàlisi de dades quantitatives i qualitatives.
- Familiaritzar-se amb les "Fases" de la investigació.

Per tal de poder estudiar la relació entre el coneixement científic i el coneixement del sentit comú: Caldria fer-nos les següents preguntes.

- ¿Quina diferència a la ciència del sentit comú?
- ¿En què consisteix el mètode científic?
- ¿Es pot utilitzar el mateix mètode per les ciències socials i les ciències naturals?
- ¿Quina és la diferència entre objectivitat i objectivació?
- ¿En què se diferencien el mètode quantitativ i el mètode qualitativ?

A.- CONEIXEMENT CIENTÍFIC I CONEIXEMENT DEL SENTIT COMÚ.

La diferència entre coneixement científic i coneixement del sentit comú radica en el que anomenem el mètode científic. Aquest mètode es una manera de produir coneixement en la que el subjecte que coneix (cognoscent) es relaciona amb el seu objecte de coneixement d'una forma específica. Aquesta relació està regulada per un seguit de normes. Conegudes com les regles del mètode científic. Per tant aquest coneixement, com ja hem dit, s'obté de forma sistemàtica, mitjançant l'aplicació d'un seguit de procediments (experimentació, observació, comprovació, etc.). Aquesta és la principal diferència entre coneixement científic i coneixement del sentit comú.

La aplicació d'aquesta metodologia per a totes les ciències, es a dir tant les socials com les naturals, és el que anomenem com a 'monisme metodològic': un sol mètode per las ciències.

Cal dir que existeix una important crítica cap aquesta corrent, que prové principalment de les ciències socials, ja que per molts autors, la utilització de una unitat metodològica per a totes les ciències és del tot impossible.

L'argumentació d'aquesta crítica és que les ciències socials estudien la realitat social, objecte d'estudi radicalment diferents de les ciències naturals. Parlar de ciències socials és parlar de societat humana, mentres que ciències naturals és parlar del món animal. A aquest posicionament es coneix com a particularisme de les ciències socials

B.- LA DIFERÈNCIA ENTRE L'OBJECTE D'ESTUDI DE LES CIÈNCIES NATURALS I LES CIÈNCIES SOCIALS.

L'objecte d'estudi de les ciències socials es particular perquè es un objecte del qual tots, inevitablement, en formen part. No hi ha separació entre l'observador i l'objecte d'estudi, ja que les dues parts formen part de la mateixa realitat.

En les ciències socials l'observador es relaciona amb el seu objecte d'estudi, aquesta relació es la que construeix l'objecte de estudi. Mentres que en les ciències naturals hi ha una separació entre objecte i subjecte, que actuen de forma diferent.

D'aquesta diferència es deriva la especificitat de les ciències socials i la necessitat d'un mètode propi. La problemàtica radica bàsicament en el qüestionament de que si la base del mètode científic de les ciències naturals es la separació subjecte objecte, no existeix explicació per poder argumentat la utilització d'aquest mètode en les ciències socials, ja que es evident que la relació entre objecte i subjecte en les ciències socials no es la mateixa, ja que hi ha interacció, no pas separació.

Podríem parlar com exemple dels problemes criminològics. Certament formen part de la realitat social en la viuen els investigadors/es, i no es poden conèixer directament, el que es fa és construir coneixement sobre ells.

Per tant hem de tenir en compte:

- Es impossible separar-nos de la nostra condició de subjectes sociohistòrics.
- Tot acte de conèixer és un acte de construir.
- Tot això implica que coneixement i construïm el nostre coneixement des de una particular situació sociohistòrics, marcats per la nostra "petjada" i subjectes a tot un seguit de condicions socials.

C.- CONEIXEMENT OBJECTIU I PARADIGMES

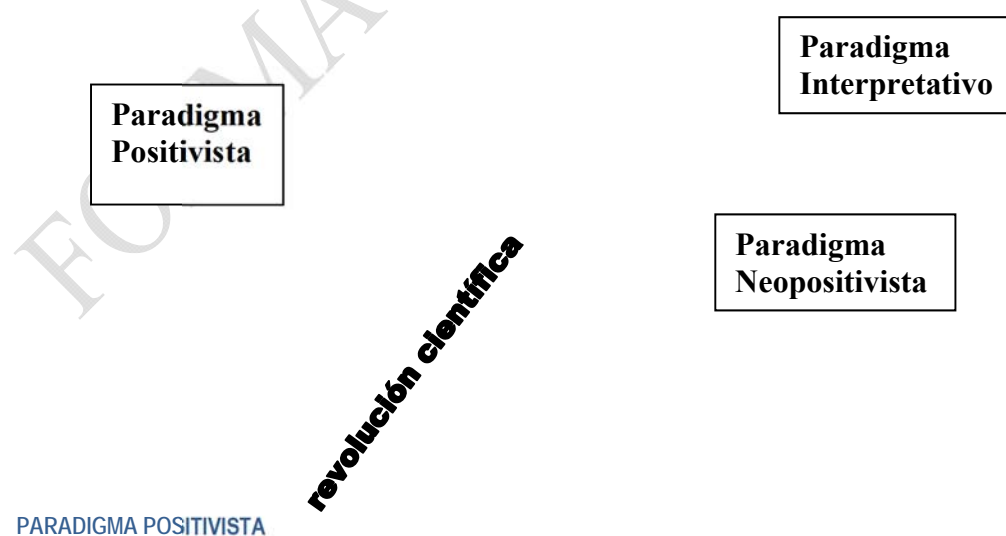
El coneixement científic no és objectiu, és objectivat.

Aquesta reflexions ens porta a fer-nos qüestionaments de tot allò après a l'escola, ja que la qüestió de la objectivitat ens porta a plantejar-nos un problema d'ordre més general: la neutralitat .

Històricament s'ha transmès la idea que el coneixement científic és neutre, això vol dir que no rep cap mena d'influència per seu context. Amb aquesta línia de pensament estariem parlant d'una forma d'entendre el coneixement científic, pròpia de la tradició positivista del sXIX, que es va mantenir pràcticament intacta fins a mitjans del sXX, Quan va començar a ser qüestionada tant des de les ciències naturals (especialment la física) com des de les ciències socials (especialment la sociologia). Seria a partir d'aquesta crítica que es pren consciència de les limitacions del coneixement científic i de la impossibilitat de la objectivitat i neutralitat absolutes. En la actualitat es té una postura més oberta, s'ha deixat de banda algunes premisses del positivisme i altres han estat relativitzades.

Des del context de les Ciències Socials, la crítica al paradigma positivista, abans completament hegemònic, ha donat lloc a un fractura en el pensament científic. Donant lloc a una revolució científica provocant un canvi de mirada en la ciència. Aquesta revolució ha obert el camí a dos nous paradigmes com són el Neopositivista i el paradigma Interpretatiu, de han deixat de banda a l'antic paradigma positivista¹. El paradigma Neopositivista es hereu del positivisme clàssic, és una revisió del mateix en el que s'incorpora la crítica a la possibilitat de la neutralitat i l'objectivitat absolutes. El segon, és un plantejament radicalment diferent al positivisme, ja que es dona una transformació radical de perspectiva.

El concepte paradigma, que prové del grec significa model, exemple...Khun en el seu assaig 'La estructura de las revoluciones científiques' (1962) defineix aquest concepte com una perspectiva compartida i reconeguda per la comunitat científica d'una determinada disciplina. Es tracta d'una forma de mirar la realitat e interrogar-la. Al llarg de la historia s'han portat a terme varies revolucions paradigmàtiques, revolucions científiques en les que un paradigma nou ha desplaçat a un altre d'antic. Aquesta revolució provoca una transformació en la mirada del científic, en la forma de construir l'objecte de coneixement.

¹ Ver el capítulo 1 "Los paradigmas de la investigación social" de P. Corbetta

El **paradigma positivista** es hereu de la filosofia cartesiana (Descartes 1596-1650) planteja una visió de la ciència i el coneixement científic, tenint a com base les següents idees:

- el subjecte que coneix està separat del l'objecte conegut (**dualisme**)
- La realitat social **existeix** i es **cognoscible** (com si es tractes d'una cosa)
- El subjecte cognoscent en troba perfectament aïllat, res extern amb ell el pot influir en el procés de conèixer, per tant es del tot neutre. Aquesta situació d'aïllament se'n diu solipsisme. El subjecte cognoscent, segons la tradició cartesiana és un subjecte solipsista, està aïllat de la realitat social i res el pot influir.
- Conèixer significa bàsicament descobrir l'ordre natural de l'univers. Quant el subjecte cognoscent coneix, el que fa és desvetllar la naturalesa de la realitat i descobrir les lleis que la governen. Aquestes lleis són deterministes e immutables.
- Des de el punt que el solipsisme es perfecte el context deixa de tenir rellevància. El subjecte solipsista cartesià es troba lliure de la seva història i del seu context, per tant actua des de un coneixement perfectament neutre.

En el cas específic de la sociologia, el paradigma positivista està associat a la tradició explicativa i l'autor en el que fomenta aquesta forma d'entendre la sociologia és E. Durkheim. Per la tradició explicativa l'objecte d'estudi són els fets socials i aquest estan tractats com a coses. Com si fossin objectes naturals i per tant des de aquesta perspectiva, han de ser estudiats objectivament i amb una metodologia similar amb les ciències naturals, es a dir des de un monisme metodològic.

PARADIGMA NEOPOSITIVISTA

El **paradigma Neopositivista**, és una revisió del paradigma positivista, per tant podem dir que té una concepció del coneixement científic similar al anterior, però incorpora la crítica a la neutralitat i a la objectivitat absolutes.

La crítica al positivisme esdevingué de la física, anomenada una de ciències dures, la qual a principis de segle patí una gran transformació, és a dir una revolució científica, parlant en termes de Khun. Aquesta revolució científica portaria a un canvi radical de la manera d'entendre l'univers.

En aquest canvi s'incorpora la idea de la incertesa, com element del tot nou. La teoria de la relativitat i la teoria quàntica, varen situar a la física positivista en una situació de "jake". Ja que la incertesa posada en qüestionament la llei causal, completament determinista e immutable. A partir d'ara es tindria en compte que l'atzar i "caos", també governen l'univers i per tant la possibilitat d'una llei causal que actuï sempre i de la mateixa forma es impossible.

Seria també des de la física que sorgirien fortes crítiques a les premisses del positivisme clàssic: la separació de subjecte-objecte (dualisme) i la possibilitat d'un coneixement estrictament "objectiu".

L'estudi de les partícules subatòmiques portà als físics a un descobriment del tot impensable fins aleshores: el observador influeix en l'objecte observat, ja que està en constant interacció amb ell. En el món microscòpic aquesta interacció moltes vegades és inapreciable, però això no vol dir que no es produeixi.

Serien aquestes dues crítiques les que posarien en greu qüestionament les tesis del positivisme clàssic i portaren a reorientar la forma de veure la ciència.

El paradigma Neopositivista, incorpora la idea de incertesa i de no separació entre subjecte-objecte, tal com ho entenia el positivisme. El neopositivisme entén que el coneixement és imprecís, que la realitat és cognoscible només en un món imperfecte i que sempre hi hauran coses que no podem abastar, quelcom queda fora, en l'atzar de la incertesa.

Malgrat aquesta idea ens impedeix pensar en les lleis de forma determinista, sí ens permet pensar en termes probabilístics: no podem assegurar que ho expressar en la llei succeeixi sempre, però sí la majoria de les vegades podem definir el marge d'error en la nostra afirmació.

Des de el Neopositivisme també es reconeix que la separació subjecte-objecte no és perfecta, que hi ha una influència per part del subjecte, posant en evidència la impossibilitat de la objectivitat. La objectivitat és l'objectiu que pretén trobar el Neopositivisme, però tanmateix com l'horitzó, al qual ens podem acostar però no podem tocar.

Obtenir lleis sobre la realitat, malgrat tinguin un caràcter provisional, és el gran objectiu del coneixement científic. Aquesta seria una de les grans aportacions del **Karl Popper**, un dels autors més rellevants d'aquest. Segons aquest autor, el mètode científic es sustenta en la falsació de hipòtesis. No podem saber, en rigor, si les nostres hipòtesis són certes, tan sols podem corroborar amb propietat que les nostres dades no les contradueixen. Per explicitar-ho de forma més senzilla, podríem dir que quant puguem 'confirmar' les nostres hipòtesis, el nostre coneixement és del tot provisional, fins que hi hagin dades que diguin el contrari.

Seguint aquest posicionament podem reproduir les paraules d'Einstein "en la mesura en que les nostres proposicions són certes, aquestes no diuen res sobre la realitat, i a mesura que diuen alguna cosa, no són certes"

PARADIGMA INTERPRETATIU

El **paradigma Interpretatiu**, es planteja de manera totalment oposat al coneixement científic. Per el paradigma Interpretatiu tot acte de coneixement és una construcció, per això també se'l coneix com paradigma Constructivista.

No coneixem la realitat de forma directa sinó que construïm la realitat. Aquesta construcció està subjecta a un seguit de condicionants socials. Tot coneixement, fins i tot el científic està unit a un context sociohistòric inevitablement marcat per la seva "petjada". Per tant conèixer sempre implica interpretar, ja que no tan sols observem la realitat sinó que la interpretem i la dotem de sentit.

Pel Construccionisme la realitat no es només cognitiva, sinó que necessàriament hem de passar pel procés de la interpretació. No podem conèixer el món de les coses sinó el món dels significats, de com signifiquen les coses i com es signifiquem a nosaltres mateixos.

El plantejament Construccionista no és referent només a les ciències socials, sinó que també és vàlid per les ciències naturals. Tant el sociòleg com el físic es relacionen amb la realitat de la mateixa manera: construint-la i interpretant-la.

El fet de preguntar-nos unes determinades coses enlloc d'altres, manca una manera determinada manera de construir la realitat. Les nostres teories, el nostre mètode, en definitiva la nostra mirada està impregnada del nostre paradigma.

Els paradigmes en guien en el nostre procés de construir la realitat, dotar-la de sentit i produir coneixement.

Tal com diu Patton (1978), prenen el concepte de Khun, "Un paradigma és una visió del món, una perspectiva general, una manera de descomposar la complexitat del món real. D'aquesta manera els paradigmes es troben profundament fixats en la socialització dels professionals. Els paradigmes els hi diuen allò que és important, legítim i raonable, són també normatius, senyalen al professional allò que han de fer sense necessitat de llargues consideracions existencials o epistemològiques consideracions existencials o epistemològiques" (Patton, 1978)

PARADIGMA POSITIVISTA	PARADIGMA INTERPRETATIU
S → ∅	S ← S ↔ ∅
Separació subjecte - objecte (dualisme)	No separació
solipsisme	Intersubjetivitat
Descobriments	Construcció

Històric	Històric
No reconeix el context	Reconeix el context
Lleis	Significats
Explicar	Comprendre

D.- MÈTODES I TÈCNIQUES D'INVESTIGACIÓ

Els dos paradigmes explicitats tenen es corresponen amb una determinades formes de conèixer la realitat social, utilitzant mètodes i tècniques d'investigació diferents.

Els investigadors/es inscrits en els paradigmes positivistes i neopositivistes es basen en el mètode quantitatiu. Els investigadors/es inscrits en el paradigma interpretatiu es basen en el mètode qualitatiu.

Es plantegen dos perspectives contraries que plantegen formes contraries d'abordar la realitat social. Cal tenir un actitud conciliadora, ja que en molts estudis es fa necessari la complementarietat de les dues perspectives. Aquesta postura conciliadora se li diu dissenys mixtes o complexes d'aproximació a la realitat.

El procediment quantitatiu aborda la dimensió extensa de la realitat, es a dir utilitza més variables, encara que d'una forma mes superficial.

Mentres el procediment qualitatiu aborda la dimensió més profunda de la realitat, es a dir utilitza menys variables però amb major profunditat.

Els procediments Mixtes o Complexes aborden les dues dimensions anteriors, es a dir una extensa i una profunda, combinant les dues metodologies.

PROCÉS DE OBJECTIVACIÓ

La ciència, tanmateix com qualsevol altre forma de coneixement, es troba subjecte a condicionants socials que poden ser polítics, econòmics. etc. Partint d'aquesta premissa hem d'entendre que no podem conèixer la realitat de forma immediata, ja que sempre estem mediats per la nostra condició social.

Aquest reconeixement no es permet tenir objectivitat, però si una objectivació del nostre coneixement.

Tal com ja hem esmentat es impossible aconseguir un coneixement estrictament neutre i objectiu. El nostre acte de conèixer es sempre una acte de construir, sobre una base social. Per tant hem de partir de que tot coneixement fins i to el científic és necessàriament parcial, incomplet i relatiu.

Per tant ens podríem preguntar que diferencia a la Ciència del Sentit Comú? Tot radica en el mètode, el qual es el camí que prenem per obtenir un coneixement que anomenen científic.

Bàsicament el mètode es un conjunt de regles i procediments que ens permeten organitzar i sistematitzar el nostre coneixement. Requereix d'un procediment sistemàtic, reflexiu, crític i controlat.

El mètode es important en tant que ens pot ajudar a construir un coneixement conscient de les seves condicions de producció és a dir un coneixement objectivat.

Per objectivar el nostre coneixement tenim que realitzar un procés conscient de tornar transparent la posició de la que partim. Això implica tres grans ruptures:

